

Til: Nærings- og fiskeridepartementet
Fra: Norsk Industri
Dato: 6. september 2024
Sak: Innspill til Industrimeldingen 2025

Innhold

OMGIVELSESBILDET	2
INDUSTRIENS SAMFUNNSBIDRAG	3
Verdiskaping	3
Arbeidsplasser.....	3
Verdikjeder	3
DRIVERE FOR ENDRING.....	5
Digitalisering.....	5
Avkarbonisering.....	6
KOMPETANSE.....	6
VIRKEMIDLER	8
FoUI og teknologisatsing.....	9
Regulatoriske barrierer og forenkling	12
Marked	12
EØS-avtalen.....	12
Handelsavtaler	13
Eksportstrategi	13
Kapitaltilgang	14
Offentlige anskaffelser	14
Samferdsel.....	15
Kraft.....	16
Karbonlekkasje og CBAM	17
Tiltak for avkarbonisering	18
Nye verdikjeder og energibærere	19
Sirkulære verdikjeder	20
OM NORSK INDUSTRI	20

OMGIVELSESBILDET

Dramatiske endringer i geopolitikken setter nye rammer for hvordan vi må tenke og posisjonere oss for å sikre eksisterende og ny industriproduksjon, videreutvikle kompetansen og øke verdiskapingen. Norge og Europa står overfor både handels-, energi- og sikkerhetspolitiske utfordringer. Målet er økt industriell vekst og strategisk autonomi, kombinert med omstilling til lavutslippssamfunnet. EUs svar er raske og store endringer i rammebetingelser og mål om å ha mindre sårbarhet innen forsyningskjeder og innsatsfaktorer. Industrien i Norge er integrert i det indre markedet og en del av europeiske verdikjeder, og det er viktig at norske rammebetingelser utformes i lys av dette for å sikre konkurransekraften og dermed evnen til å gjennomføre klimatiltak. Skal Norge opprettholde vår konkurranseposisjon, må nasjonale virkemidler være godt koordinert og på linje med EUs virkemidler, og virkemidler i andre regioner.

I senere år har man sette en reversering av liberaliseringen av verdenshandelen, med en økning av handelsbegrensende tiltak kombinert med ulike former for subsidiering av industrien blant store aktører som Kina, USA og EU. Samtidig står det WTO-baserte handelssystemet i stampe: ingen nye handelsliberaliserende avtaler har blitt inngått på lang tid og tvisteløsningsmekanismene har sluttet å fungere.

Internasjonale avtaler om klima, miljø og natur setter rammene og forpliktelser, men siden land og regioner løser sine forpliktelser ulikt, blir krav og forpliktelser for industrien rundt om i verden ulike. Det er vanskelig å oppnå rettferdig konkurranse. For industrien i Norge og Europa gir dette strengere krav, høyere kostnader og lavere internasjonal konkurransekraft. Skal verden nå klimamålene kreves teknologiutvikling og store investeringer. Mange land satser offensivt på grønn industri. Det gir sterk konkurranse om hvor det skal investeres. Blant annet illustrert med USAs IRA-satsing og Kinas omfattende, statlige industribygging.

EØS-avtalen og samarbeidet med EU – vårt hjemmemarked – blir enda viktigere fremover.

Europa har endret seg, og krisene som har ridd Europa de siste 10-15 årene har endret EU. EU-samarbeidet utvikler seg i høyt tempo, og det er stadig vanskeligere å skille mellom EØS-relevant indre markedspolitik og annen EU-politikk som i utgangspunktet er utenfor EØS-avtalen. Dette gjelder eksempelvis en del klima-, miljø-, handels- og sikkerhetspolitikk, som i sterkt stigende grad integreres i industripolitikken. I handelspolitisk strid mellom EU og USA har vi i perioder konstatert at Norge kommer i klemme, ettersom vi ikke er del av tollunionen og handelspolitikken er utenfor EØS-samarbeidet. Man står overfor et paradigme-skifte: det indre markedet blir i økende grad betraktet som en strategisk ressurs for å oppnå overordnede politiske målsetninger, og ikke kun et mål i seg selv.

Norge skal fortsette å være en god vertskapsnasjon for industriproduksjon. Vi har et godt utgangspunkt med kompetanse, fornybar kraft og tilgang til viktige metaller og sjeldne jordarter som verden er helt avhengige av for å gjennomføre det grønne skiftet. Men det er tydelig at handelshindringer og vanskeligheter med forsyningskjeder, gjør at det å ha tilgang til innsatsfaktorer og samarbeidspartnere blir viktig for å lykkes. Stabilitet i skattepolitikken er meget viktig, og norske eiere må

ikke diskrimineres. Tilgang på teknologer og fagarbeidere, digitale muligheter, cybersikkerhet og tillit, er avgjørende grunnlag for omstilling og endring. Dette gir store muligheter som vi sammen må hegne om.

INDUSTRIENS SAMFUNNSBIDRAG

Verdiskaping

Industri og bergverksbedriftene har de siste årene hatt en betydelig økning i verdiskapingen (omsetning minus innkjøpte varer og tjenester) per juni 2024 på 320 milliarder kroner på årsbasis. Årsaken til økningen i verdiskapingen er først og fremst svakere krone og økning av prisene for en del varer på det internasjonale markedet. Målt i faste kroner har verdiskapingen i industri og bergverk vært stabil.

Fra 2016 har investeringene i industri og bergverk økt gradvis og investeringsnivået var på det høyeste noen gang i 2023 med realinvesteringer, inkludert forskning og utvikling på vel 70 milliarder kroner. For eksempel har Boliden gjort det største industriinvesteringen i fastlands-Norge i nyere tid på 11 milliarder kroner i oppgraderingen av sinkverket i Odda. Tilgang på elektrisk kraft er en avgjørende faktor for slike investeringer, og Boliden kjøpte en 15 års kraftkontrakt fra Statkraft i 2021 i forkant av investeringsbeslutningen. Det oppgraderte verket vil åpne i 2024 og sammen med flere andre større industriinvesteringer vil dette øke produksjonskapasiteten til industrien i 2024/25. Samtidig har investeringer i deler av industrien, som design- og ferdigvare, ikke økt i Norge selv om eksporten har økt betydelig. Denne veksten har i stedet blitt tatt ut i investeringer i nære naboland grunnet dårlige rammevilkår for denne typen industriinvesteringer i Norge.

Arbeidsplasser

Industri og bergverksbedriftene skaper jobber over hele landet, og på mange industristeder tilbyr bedriftene mange varierte arbeidsplasser som for eksempel i Halden, Sarpsborg, Asker, Raufoss, Kongsberg, Sandefjord, Grenland, Kristiansand, Stord, Haugalandet, Årdal, Florø, Ulstein, Sykkylven, Orkland, Røros, Mosjøen, Rana og Senja. Uten betydelig innslag av industriarbeidsplasser ville etterspørsel av arbeidskraft være mye mer ensidig.

Verdikjeder

I en urolig verden er det strategisk viktig at Norge sikrer industrielle verdikjeder, eksempler er råstoffer som nikkell og aluminium, men også kraftproduksjon slik at Norge har et overskudd av fornybar energi, videreutvikle leverandører og kompetanse innen energiforsyning, energisystemet etc. Uten industri i Norge stopper Europa opp.

Industrien produserer kritiske materialer og produkter som er avgjørende for Europas grønne skifte. Den leverer gjenvinnbare og resirkulerte råvarer og produkter verden trenger. Norsk prosessindustri lager «byggeklosser» som muliggjør grønn omstilling og lavutslippsløsninger for et bredt spekter av internasjonale markeder. Grønn

omstilling vil ikke være mulig uten materialer fra prosessindustrien. I lavutslippssamfunnet vil det være økt etterspørsel etter produkter basert på fornybar kraft og med lite karbonavtrykk i produksjon og ved bruk. Prosessindustrien har redusert klimagassutslippene fra 1990 til 2023 med mer enn 45% (og nesten 23% fra 2008). Samtidig har verdiskapingen økt i perioden. Også energibruken per produsert enhet er redusert for alle produkter i prosessindustrien. Den norske industrien er godt posisjonert og vil være en viktig del av løsningen for lavutslippssamfunnet i 2050. Norsk Industri gjennomfører nå en ringvirkningsanalyse for kraftførelende industri, som er klar i slutten av september 2024. Analysen skal gi en helhetlig presentasjon av kraftførelende industri sin viktighet for Europas autonomi, norsk økonomi og norske lokalsamfunn. Vi ønsker også å få frem samspillet mellom fornybarnæring og industri og viktigheten av at Norge har begge deler. Bakteppet er en krevende geopolitisk situasjon og et Europa som har behov for sikker, stabil tilgang på strategiske innsatsfaktorer, fortsatt stor usikkerhet om krafttilgang og strømpriser, grønn omstilling/klimagassreduksjoner i industrien og en vedvarende debatt om hva som er samfunnsøkonomisk bruk av kraftressursene.

Energisystemet er i voldsom endring. Med stadig økende andel væravhengige energikilder inn i energisystemet, blir kunnskap om analyse og styring av kraftsystemet, energilagring, og verdisetning av de ulike kraftkilder stadig viktigere. Energisystemet er samfunnskritisk infrastruktur, og verdien av å ha lokale leverandører til vannkraft, havvind, vindkraft på land og produsenter og leverandører til energilagring er meget høy. Det er viktig at det finnes kompetanse og leverandører for modifikasjoner, oppgraderinger, mulige nye prosjekter, drift og vedlikehold av vannkraftverk.

Et tredje eksempel er offshore-/maritim-verdikjede. Olje- og gassnæringen er Norges største næring, når det gjelder sysselsetting, verdiskaping og inntekter til fellesskapet. Leverandørindustrien sysselsetter desidert flest. Leverandørindustrien er spredt over hele landet, men har et tyngdepunkt på Vestlandet med store verft, sterke rederimiljøer og maritime klynger. Omsetningen i Norge var på nærmere 300 milliarder kroner i 2023, og det forventes ytterligere vekst i 2024-2025, for deretter å falle betydelig mot 2030-tallet. Sammen med maritim industri, har offshore-næringen utviklet teknologi, tjenester og løsninger som er sterkt konkurransedyktig internasjonalt. Strengt krav til utslipp, forbud mot faking, høy CO₂-avgift og industriens ambisiøse mål for utslippsreduksjoner, har drevet frem verdensledende lavutslippsteknologi og -løsninger.

Leverandørindustrien har store ambisjoner om å bruke kompetansen, erfaringen, teknologiene og sine anlegg inn mot nye næringer som havvind, hydrogenproduksjon og karbonfangst og lagring (CCS og CCUS). For å opprettholde verdiskapingen, kompetansen og sysselsettingen i Norge og ikke minst opprettholde kapasitet for å også kunne levere til de kommende verdikjedene, er det avgjørende med nye utbyggingsprosjekter både innenfor olje- og gass, havvind og CCS som leverandørindustrien kan konkurrere om.

Norsk offshoreindustri er kun i startfasen av det som kan bli et nytt industrieventyr på sokkelen. Prosjekter som Hywind Tampen og Northern Lights, er eksempler på gjennomføringskraften bransjen har på banebrytende næringsområder.

Satsing på, havvind, karbonfangst og -lagring og hydrogen fra naturgass er viktig for både sikring av landbasert industri, virksomheten på sokkelen, og viktige nye ben for bredden av leverandørindustri og maritim næring. Gode konkurransedyktige rammevilkår vil være avgjørende for å realisere disse potensialene for verdiskaping og sysselsetting.

Norge har, som et av få land i verden, en komplett og verdensledende maritim klynge. Verdikjeden kjennetegnes av, flate strukturer og har hele verdikjeden fra verft til reder. Samlet gjør det at man får helt unike muligheter til innovasjon og utvikling. Norge ligger i front på en rekke avanserte og teknologisk krevende løsninger og ny grønn teknologi. Dette ser man igjen i at konkurranseevnen er klart sterkest i markeder som preges av teknologisk utvikling, nye løsninger og små volumer – ofte tidlig i utviklingen av nye segmenter og markeder. Når produkter standardiseres og volumene øker, svekkes konkurranseevnen.

Design- og ferdigvareindustrien hadde i 2023 en verdiskaping i Norge på 62 milliarder kroner bestående av mange SMBer og noen store bedrifter som leverer ferdige varer til både konsument og profesjonelt marked. Her finnes Norges mest kjente merkevarer som Ekornes, Swix, Jøtul og Jensen som konkurrerer på unike funksjonelle produkter, design og automatisert produksjon, og eksporterer over hele verden. Flere av bedriftene er markedsledere internasjonalt i sine nisjer og tilbyr løsninger med de laveste klima- og miljøfotavtrykkene.

Designindustrien har de siste 10 årene hatt en betydelig eksportvekst. Grunnet de dårlige rammevilkårene for investeringer så har veksten i produksjon i stor grad blitt tatt ut i våre nære naboland. Denne industrien mangler en kunnskapspark som kan styrke samarbeidet mellom FoU/akademia og industribedriftene. I våre skandinaviske naboland er denne industrien langt større, som sammen med eksportveksten viser at potensialet for vekst er til stede. Industrien bidrar til spennende kompetansesarbeidsplasser i Norge og kan bidra til en bredere industri- og eksportbase i Norge. Gode konkurransedyktige rammevilkår vil være avgjørende for å realisere potensialene for verdiskaping og sysselsetting.

DRIVERE FOR ENDRING

Digitalisering

Europas konkurransekraft avhenger av at vi lykkes innen digitalisering og kunstig intelligens, slik at industrien ikke blir akterutseilt. Norge har flere svært sterke nisjer, som vi må hegne om, og sikre at disse også er konkurransedyktige i fremtiden. Det er i den forbindelse viktig at vi henger med den digitale regelverksutviklingen i Europa.

Økt digitalisering og satsing på kunstig intelligens må også følges av økt fokus på sikkerhet for å hindre angrep og tap av industrihemmeligheter.

I tilbakemeldingen fra bedriftene til Norsk Industris konjunkturrapport tidligere i 2024, ble en rekke strategiske grep for å videreutvikle bedriftene fremhevet. I tillegg til kontinuerlige forbedringer for økt verdiskaping, merkevarebygging, nye markeder, mv., trekker mange bedrifter frem digitalisering, automatisering og bruk av kunstig intelligens, som viktige drivere for endring i årene fremover.

Digitaliseringen og kunstig intelligens må tas i bruk for å øke effektiviteten i de systemene vi har og for å utvikle fremtidens industri. Bedrifter og myndigheter sitter på mye data som kan ha en stor verdi for å forbedre drift, øke sikkerheten, øke regularitet og effektivitet, øke sirkularitet gjennom mindre svinn osv. Dette vil kreve kompetanseutvikling i alle ledd, både i form av nyrekruttering og målrettet satsing på etter- og videreutdanning.

Avkarbonisering

Skal verden nå klimamålene kreves teknologiutvikling og store investeringer. Mange land satser offensivt på grønn industri. Det gir sterk konkurranse om hvor det skal investeres. Blant annet illustrert med USAs IRA-satsing og Kinas omfattende, statlige industribygging.

Klimagassutslipp kjenner ingen grenser. Om vi må legge ned lavkarbonproduksjon i Norge, er det bare tapere: klima, norske arbeidsplasser, kompetanse og eksportinntekter.

Norge er en del av EUs klimavotesystem (EU ETS). I årene som kommer vil reguleringene i Europa strammes inn. Det blir færre kvoter tilgjengelig og prisen på utslipp vil øke. Samtidig skal Europa innføre grensemekanismer (CBAM) for å motvirke urettferdig konkurranse fra land hvor man betaler mindre eller slipper å betale for utslippene sine.

Det forventes at den nye Europakommisjonen vil legge frem initiativer for å bidra til avkarbonisering i en ny Clean Industrial Deal, inkludert lovfesting av 90% kutt i klimagassutslipp innen 2040 (sammenlignet med 1990) og en Industrial Decarbonisation Accelerator Act.

Norge må ikke bli hengende etter i Europas satsing. På et tidligst mulig tidspunkt må Norge komme til bordet for å ivareta norske interesser, særlig der norsk industri skiller seg fra den type industri de har ellers i Europa.

KOMPETANSE

Industrien skal møte det grønne skiftet, globaliseringen og digitaliseringen med den arbeidsstyrken vi har i dag. Vi må unngå at folk over tid faller ut av et arbeidsliv som stiller nye krav fordi de mangler rett kompetanse. Ansatte med en bred kompetansebase bidrar til økt produktivitet, men gjør det også lettere å finne ny jobb dersom bedriften de jobber i må innskrenke eller legges ned. Derfor må vi som samfunn tenke helt nytt om etter- og videreutdanning. Det må etableres en kultur hvor kompetansepåfyll blir en del av det å jobbe.

Som det kommer frem i Regjeringens perspektivmelding ventes det en reduksjon i antall barn- og unge i under 19 år i Norge frem mot 2060. Dette vil påvirke potensialet for nyrekruttering til flere fagområder innenfor industrien. Vi kan heller ikke kun støtte oss på å få fylt fremtidens behov for fagarbeidere gjennom personell fra utlandet. Videreutvikling av den kompetansen som allerede finnes i bedriftene er helt essensielt.

Norge, med 18 000 milliarder kroner i Statens Pensjonsfond Utland, vil i overskuelig fremtid ha et stramt arbeidsmarked. Kampen om arbeidskraften er derfor sterkere i Norge enn i andre land. Industrien innser at det er hard kamp om rekruttering, og det er også en del av bakteppet for frontfaget. Tilgangen på utenlandsk personell er ikke like god som tidligere. En svekket norsk krone har gjort det langt mindre attraktivt for utlendinger å jobbe i Norge, også på kortere oppholdt. Samtidig har industrien, bl.a. pga. automatisering og avanserte maskiner, behov for ytterligere kompetanse, og langsiktige ansettelser. Det var derfor industrien var villig til å gå inn på ukjent mark i frontfaget, gjennom en rettighetsbasert EVU-reform. Vi gjør industrien mer attraktiv ved at det legges til rette for videreutvikling av kompetanse på arbeidsplassen.

Utviklingen innen digitalisering og automasjon vil fortsatt kunne gi økt produktivitet, bl.a. i form av høyere omsetning per ansatt. Dermed blir den enkeltes kompetanse desto viktigere for bedriften. Stadig flere operatører tar del i programmering og vedlikehold av dyre, kompliserte industrimaskiner, og behovet for tverrfaglig kompetanse vil øke fremover. Dette vil også motivere, og man kan rekruttere fra en annen base enn tidligere. Partene er enige om at EVU-tilbudene må være relevante for overenskomsten ved å tilby kortere kurs- og utdanningsmoduler som er tilpasset industriens behov.

Enigheten i frontfagsforhandlingene i 2024 inkluderer en kompetansereform for etter- og videreutdanning. Enigheten er innenfor rammen av trepartssamarbeidet og hviler på to pilarer, et kompetansefond og en struktur på etter- og videreutdanningstilbudet med relevante kurs- og utdanningsmoduler. Dette forutsetter statlig medfinansiering. Vi registrerer at både nære naboland og EU som fellesskap har gjennomført eller gjennomfører omfattende satsing på etter- og videreutdanning, herunder tiltak for en bedre inntektssikring. Det er avgjørende at Norge ikke blir hengende etter i dette arbeidet. Manglende kompetanseopåfyll og økt omstillingstakt vil skape et økt utenforskap og belaste offentlige budsjetter. Økte investeringer i etter- og videreutdanning vil motvirke en slik utvikling.

I tillegg til koordinert innsats fra industriens aktører i å synliggjøre jobbmuligheter og sikre at industrien oppleves som attraktiv i unges yrkes- og karrierevalg, bør det som del av utdanningsløpet legges spesielt til rette for treffpunkter og læring om industrien i dagens kontekst, bl.a. gjennom fag som Utdanningsvalg (UTV01) og Yrkesfaglig fordypning (YFF)

Dimensjonering av elev- og studieplasser bør i vesentlig grad tilpasses et fremtidig nasjonalt og regionalt kompetansebehov. Det bør foreligge klare føringer for hvordan dimensjoneringsarbeidet skal utføres i praksis og hvordan innspill fra rådgivende organer skal vektlegges i endelige vedtak. Det vises spesielt til Yrkesopplæringsnemnda og dens mandat i forbindelse med videregående opplæringsstilbud i fylkene.

Fagskolene er, og vil bli en enda viktigere bidragsyter i fremtiden når det gjelder å tilby utdanning næringslivet har behov for. Fagskolene må få den nødvendige kapasiteten til å bidra slik at industrien får tilgang til den aktuelle kompetansen i transformasjonsfasen. Det gjelder både økonomisk og faglig kompetanse.

Bransjeprogrammene bør etableres som en varig ordning. Det vil gi økt forutsigbarhet og gir bedriftene tilgang på aktuell kompetanse, både på fagskolenivå og universitet/høyskole nivå.

I BattKomp ble industriens behov kartlagt, deretter utarbeidet prosjektet en oversikt over relevante utdanninger og fag for så å sammenholde disse. Battkomp-prosjektets modell har inspirert havvind-sektoren med det pågående Vindkomp prosjektet og er et eksempel til etterfølgelse for andre nye verdikjeder.

Prosjektet resulterte i fem anbefalte utdanningsgrep:

- Tidlig introduksjon i skolen
- Rekruttering, inkludering
- Styrke fagskolens rolle for batterikompetanse
- Kapasitetsløft for batteristudier og EVU
- Bygge fleksibilitet i utdannings-systemet

Eksempel på inkluderende arbeidsliv: En dysleksivennlig arbeidsplass er en arbeidsplass som legger til rette for dem med lese- og skrivevansker, matematikkvansker og språkvansker. Det er partene på bedriftene, med Glencore i spissen, som tok tak i dette. Gevinsten er økt sikkerhet, bedre arbeidsmiljø gjennom inkludering og ivaretagelse av alle ansatte og ikke minst økt potensiale for å rekruttere fra hele befolkningen, ikke bare fra de med "fine papirer". Målet må være at hele arbeidslivet skal bli dysleksivennlig, og at dette går fra å være et prosjekt til standard for enhver arbeidsplass.

<https://www.norskindustri.no/hms-og-ia/dysleksivennlig-arbeidsplass/>

VIRKEMIDLER

Hvordan virkemiddelapparatet kan bidra til økt verdiskaping for norsk industri innenfor bærekraftige rammer

Linker til relevante, nyere innspill:

- Grønne offentlige anskaffelser
 - <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-3/id2938509/?uid=409226ed-41a4-467b-85a0-c052248c5c88>
- CCUS
 - <https://www.regjeringen.no/contentassets/3b92adc08f084e63b2cb5780659fd063/norsk-industri.pdf>
- Energikommisjonen
 - <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/offentlig-horing-av-nou-2023-3-mer-av-alt-raskere/id2961483/?uid=daacd5a8-17cf-4289-98a9-e358d724e2c4>

- Kraftløftet fra LO og NHO
 - <https://www.nho.no/tema/energi-miljo-og-klima/kraftloftet/>
- Innspill til ny styringsavtale med Enova:
 - <https://www.regjeringen.no/contentassets/dad62a1c40564d7e93235ab8d9cadb17/norsk-industri.pdf>
- Veikart 2.0: Grønt industriløft
 - <https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/gront-industriloft/id2920282/>

Vi har en rekke fortrinn i Norge: fornybar kraft (hovedsakelig vannkraft med magasinkapasitet), hav, gode vindressurser, maritime ressurser, skog, råvaretilgang (mineraler, naturgass og olje), kompetanse, produktivitetsnivå, innovasjonsevne, forsvarsindustri, lave klimagassutslipp, offshore som motor for ny industri (CCS, hydrogen, havvind), store arealer til lands og havs og god nasjonaløkonomi. Vi har også industrier i Norge som har bygget konkurransefortrinn på erfaringsbasert kompetanse innen design/produktutvikling, merkevare og avansert produksjon innen blant annet møbel-, tekstil- og bildel-industri. Disse fortrinnene og verdikjedene må ivaretas og utvikles og vil være byggesteiner for nye satsinger. Det er viktig med rammevilkår som gir konkurransekraft i internasjonale markeder, basert på våre gode fortrinn.

Norge må ha konkurransedyktige rammevilkår som fremmer attraktive arbeidsplasser, utslippsreduksjoner og grønn omstilling og bygger opp om Norges konkurransedyktige verdikjeder. Dette er hensyn som har blitt viktigere med endringer i energi- og sikkerhetssituasjonen i Europa. Norske ordningen må koordineres og samordnes bedre med EUs, og disse må samhandle bedre.

Vurdering av naturrisiko er også en integrert del av industriens rammevilkår. Flere industribedrifter har allerede inkludert vurderinger av naturrisiko som en del av sin risikostyring, f.eks. økt risiko for flom, skred og økt nedbør. Industrien gjør også vurderinger knyttet til økosystemtjenester og naturmangfold iht. i naturmangfoldloven. I fremtiden kan tema knyttet til naturrisiko, naturmangfold, mv. få en mer fremtredende plass i konsekvensutredninger som utføres av industrien og i industriens risikosystemer. I arbeidet med naturrisiko vil imidlertid beslutningstakere på alle nivåer møte på målkonflikter og dilemmaer. Eksempelvis vil en utvikling i tråd med internasjonale og nasjonale klimamål vil kreve tilgang til store mengder ny fornybar energi og utbygging av tilstrekkelig nettkapasitet. Samtidig vil utbygging av fornybar energi og nettkapasitet legge beslag på areal og ha konsekvenser for natur.

FoUI og teknologisatsing

Norsk industri har lyktes med mye og er i front på flere områder. Vi har prosessindustri som er verdensledende på miljø, vi er helt i front når det gjelder løsninger for CO₂-håndtering, vi har unike industrimiljøer på Kongsberg, på Raufoss, i Sykkylven osv. og vi har industriparker som virkelig er pådrivere for kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling. Lang erfaring og sterke forskningsmiljøer innen energi-, maritimt og offshore er en styrke også for havvind, hydrogen og CO₂-håndtering. En rekke forskningssentre for miljøvennlig energi (FME) og sentre for

forskningsdrevet innovasjon (SFI) har sitt utspring i den landbaserte industrien. Vi har gode katapult-sentre gjennom SIVA, der industribedriftene gis tilgang til felles infrastruktur for testing og pilotering. Dette bidrar til gode og langsiktige samarbeid mellom industribedrifter i Norge, og mellom industri og kunnskapsinstitusjoner.

Noen få eksempler som illustrerer satsninger i industrien:

- Det tette samarbeidet mellom ferrolegeringsindustrien, SINTEF og NTNU, som er dyrket frem gjennom tiår med samarbeid, forskningssentre og forskningsresultater som har ført til konkrete prosessforbedringer hos bedriftene.
- Forskningssentrene for miljøvennlig energi innen f.eks. solenergi, batterier, CCS og klimanøytral metallproduksjon i den norske metallurgiske industrien.
- SINTEF Battery Lab, som er en del av Norwegian Advanced Battery Laboratory (NABLA), hvor det skal jobbes det tett med hele

God samhandling mellom næringslivet og forskning er en forutsetning for at Norge har, og kan, opprettholde teknologiledende og innovative industrimiljøer. Norge står overfor store omstillingsutfordringer. Klimaendringer, demografiendringer, det geopolitiske bildet, som mildt sagt er urolig, forstyrrelser i internasjonale verdikjeder for kritiske råvarer og næringslivets behov for omstilling, betyr at vi må investere mer i forskning og utvikling for ny verdiskaping og et godt og trygt samfunn.

Forskningssystemet må rustes slik at det bidrar til å løse de store samfunnsutfordringene. Kunnskapen må tas raskere i bruk av eksisterende næringsliv og offentlig sektor, og det må tilrettelegges for at nytt, grønt og digitalt næringsliv har gode forutsetninger for å vokse frem. Da må forskningsystemet rigges slik at det kan virke sammen med politikktutvikling i ulike sektorer, som helse, næring, transport, energi, klima mv.

Norsk Industri er opptatt av at forskningspolitikken i større grad rettes inn mot å kunne understøtte andre næringspolitiske ambisjoner. I industrisatsinger som Grønt industriløft har Regjeringen store ambisjoner for nye grønne industrier som havvind, batterier, hydrogen, CO₂-håndtering, osv. Da må også de nasjonale forskningsprogrammene innrettes slik at vi bygger opp en langsiktig og robust kunnskapsbase rundt disse prioriteringene.

Regjeringen la frem en løypemelding for Grønt industriløft i september 2023. I løypemeldingen ble to nye innsatsområder løftet frem, manufacturing og solindustri. Det er viktig at Regjeringen nå følger opp denne ambisjonen. Arbeidet med å lage en nasjonal manufacturingstrategi må nå komme raskt i gang for å lykkes med en strategisk og samlende retning på satsingen. Her er det mye industri å bygge videre på, blant annet er Europas største kontorstolprodusent norske Flokk. Fra fabrikken på Røros leveres kontorstoler i store volum, med verdens laveste karbonfotavtrykk.

Regjeringens forskningsmelding og industrimelding må snakke samme språk. Hvordan kan Norge i større grad tiltrekke og beholde kunnskapsintensivt næringsliv? Hvordan sikrer vi bedre samhandling mellom forskning og næringsliv?

Tradisjonelt sett har det i Norge vært få insentiver for forskere til å samarbeide med næringslivet for derved å sikre næringslivsrelevans i forskningen. Ett eksempel på et

tiltak vi mener er viktig er å støtte opp om flere nærings-Phd-kandidater og Phd-kandidater.

Mangel på kompetent arbeidskraft er en begrensende faktor. For å muliggjøre økte investeringer i FoU, må det utdannes nok folk med riktig kompetanse, samt evne å tiltrekke oss og beholde utenlandsk kompetanse. Det må bli enklere å ansette utenlandske talenter og vi må være et attraktivt land for høyt utdannende å komme til. Her bør det bl.a. sees på hvordan man kan gjøre prosesser med arbeidstillatelser mer smidig.

En videreutvikling av SkatteFUNN-ordningen hvor det gis høyere skattefradrag i prosjekter der bedriftene samarbeider med forskningsmiljøer, eller prosjekter med en høyere vitenskapelig risiko, et ekstra skattefradrag for miljøteknologiprojekter, e.l., vil oppmuntre til mer og tettere samhandling.

Det er avgjørende at Norge deltar i europeiske forsknings- og innovasjonsprogrammer for å sikre norske aktører får tilgang til samarbeidspartnere, verdikjeder, markeder, felles-europeisk forskningsinfrastruktur m.m. Et norsk forskningssystem må legge til rette for deltakelse i store internasjonale FoU-satsninger.

Norge har støtteordninger som gjør at man får bygget piloter og utviklet konsepter, men i mindre grad ordninger som fremmer kommersialisering. Dette er en stor svakhet. Norsk Industri mener det er viktig at Industrimeldingen adresserer hvordan man skal ta flere prosjekter fra pilotstadiet til kommersialisering i Norge, slik at man får mer verdiskaping og flere arbeidsplasser hjemme.

Det er for eksempel svært viktig at Norge også i fremtiden har nybyggerkompetanse på skip. Verftene har tradisjonelt vært en hub for maritim innovasjon der redere, designere, fagarbeider og utstyrsleverandører har kommet sammen. Denne viktige innovasjonsarenaen svekkes betydelig om skipet bygges i Tyrkia, Spania eller Kina. Videre vil Norge ikke ha en komplett klynge om vi ikke har verft og nybyggerkompetanse.

Et viktig ledd i å styrke manufacturingindustrien er å styrke forsknings- og utviklingsarbeidet. I dag har designindustrien innen møbel, interiør, tekstil og sport/fritid ingen nasjonal eller regional kunnskapspark som arbeider for å øke FoU og innovasjonsgraden ved å koble FoU/akademia miljøene med industribedriftene.

Norsk Industri er opptatt et Enova som treffer industriens behov og at midlene fra klima- og energifondet brukes mest mulig effektivt. Vi anbefaler derfor at støtte som hovedregel prioriteres til prosjekter med høyest klima- eller energieffekt per støttekrone. Vi mener at Enova i neste avtaleperiode skal støtte opp om tiltak som også tar i bruk eksisterende teknologi. Investeringer i tilgjengelig teknologi vil raskt kunne gi store klima- og energieffekter. Dette er avgjørende for at Norge skal kunne nå de klima- og energimålene som vi har forpliktet oss til.

Enova er et svært viktig virkemiddel for reduksjon av klimagassutslipp fra industrien. Styringsavtalen må tilpasses industriens arbeidsmåte med kontinuerlige og langsiktige forbedringer. Prosjekter som realiserer utslippskutt eller energisparing ved bruk av tilgjengelig teknologi må være støtteberettiget.

Vi mener at den nye styringsavtalen for 2025-2028 gir Enova i oppdrag å støtte opp om tiltak som:

- 1) reduserer klimagassutslipp,
- 2) bidrar til energieffektivisering og mer effektiv utnyttelse av energisystemet,
- 3) bidrar til grønn omstilling, f.eks. gjennom mer effektiv ressursutnyttelse og økt resirkulering.

Vi viser for øvrig til vårt innspill til KLD om ny styringsavtale med Enova, og tidligere innspill om behov for endringer i Enova tilpasset det den store, grønne omstillingen.

Norsk Industri er glad for videreføringen av Prosess21, som skal gi råd og anbefalinger om hvordan Norge best mulig kan redusere utslipp fra prosessindustrien innen 2050, og samtidig legge til rette for bærekraftig omstilling, vekst og verdiskaping. Her møtes partene i arbeidslivet, bedrifter i ulike deler av verdikjeden og forskningen, og skal gi vurderinger og råd til Næringsdepartementet.

Regulatoriske barrierer og forenkling

Norsk Industri opplever til dels stor usikkerhet om fremtidige rammebetingelser. For eksempel utvikles nå nye EU-krav i et enormt tempo, ikke minst innen klima, miljø og sirkulær økonomi. Vi opplever at både store og små industribedrifter har vanskeligheter med å overskue konsekvensene av nytt regelverk. Dette, i kombinasjon med tilbakevendende diskusjoner i Norge om f.eks. skatte- og avgiftspolitik, mv., reduserer bedriftenes forutsigbarhet. Én situasjon der industrien opplever at grunnleggende rammebetingelser ikke "er i spill" over tid, vil bidra til økte investeringer.

Marked

EØS-avtalen

EØS-avtalen er en bærebjelke for norsk næringsliv og industrien i Norge er avhengig av at EØS avtalen fungerer. Avtalen har gitt et betydelig bidrag til verdiskaping og sysselsetning over hele landet. Samarbeidet mellom Norge og EU gjennom EØS-avtalen har fungert meget godt i over 30 år, til tross for de store endringene EU og Norge har gått gjennom i denne perioden.

Hensikten med EØS er at man skal ha felles regler slik at norske bedrifter har like vilkår som sine konkurrenter i Europa. Det store og vedvarende etterslepet i innføring av indre markeds regelverk i EØS avtalen innebærer at man ikke har det. I tillegg til å skape usikkerhet om aktuell og fremtidig markedsadgang er etterslepet også et hinder for norske aktørers påvirkningsarbeid. Det er velkjent at mulighetene til å påvirke er størst når man er tidlig i prosessen. Med et vedvarende etterslep tvinges man i praksis til å bruke ressurser på allerede vedtatt politikk og regelverk, i stedet for å påvirke før vedtak er fattet i EU. Norsk Industri mener det er viktig at industrien og andre relevante norske aktører involveres sterkere i tidlig fase i politikk og regelverksutviklingen i EØS.

Det er en stor konkurranseulempe for norske eksportbedrifter at Norge ikke er en del av EUs merverdiavgift-samarbeid. Det gir merarbeid og handlingskostnader, som bedrifter i EU land slipper. Her er lokasjon i Norge en ulempe, selv om man er del av det indre marked ellers. Det er en forholdsvis enkel endring å gjennomføre eller endre systemet. Det vil ikke bety tap av merverdiinntekter for Norge, i motsetning til slik det er i dag.

Handelsavtaler

EØS-avtalen er Norges desidert viktigste handelsavtale, og står for om lag 2/3 av Norges handel. I tillegg har Norge over 30 frihandelsavtaler med andre land og grupperinger via EFTA. Til tross for den vanskelige geo-økonomiske situasjonen er det viktig at Norge fortsetter å være en pådriver for å inngå nye handelsavtaler (slik som man nylig gjorde med India) og videreutvikler eksisterende avtaler.

Eksportstrategi

Norsk eksport uten olje og gassinntektene viser et stort underskudd og med den fremtidige nedgangen i disse inntektene vil Norge få et handelsunderskudd, kanskje i nær fremtid. For å trygge den norske velferden er det derfor viktig at norsk eksport fra andre sektorer økes betydelig.

Norsk Industri støtter derfor regjeringens satsing på Hele Norge eksporterer, med mål om en økning av fastlandseksporten på 50 % innen 2030. Det er etablert fem sektor-eksportsatsinger hvor tre av dem er innenfor Norsk Industris bransjer. Dette er Havvind, Grønn maritim og Vareproduksjon og design. Vi vil også positivt omtale den såkalte messestøtteordningen, som ble etablert i 2023. Det er en god start på arbeidet med å bringe rammevilkårene mer på linje med andre land.

Norsk Industri mener at det er helt nødvendig å styrke sektorsatsingene på eksport med mer midler. Midlene avsatt til dette i dag er alt for små, og det må et vesentlig løft til om målet i 2030 skal nås.

Det er veldig positivt at det er lagt til grunn eksportsatsinger basert på brede prosesser med bedriftene i bransjene som er valgt ut, som er nødvendig for å lykkes. At tiltakene blir bedriftsnære, er helt avgjørende for deres effekt. Vi er derimot bekymret for at det ikke har blitt gjennomført en endring i virkemiddelapparatet slik at disse sektorsatsingene og deres prosjektstyrer fra sektorene/bransjene er bestillere og kjøpere av oppgaver. Eksportvirkemidlene i Norge har tidligere blitt kritisert og vi mener at regjeringen må se på en endring også i organisering av virkemidlene. Erfaringene med bransje- eller sektorvise eksportkontorer er gode og bør tjene som eksempel for en omorganisering.

Norwegian Energy Partner er en organisasjon som har vært avgjørende for den store omsetningen norske leverandører til energisektoren har fått til internasjonalt. Det er viktig at NORWEP får tilstrekkelig statlig støtte i tillegg til det leverandørindustrien selv betaler, slik at denne organisasjonen har gode nok muskler til å hjelpe industrien i den sterke internasjonale konkurransen. Spesielt viktig er det å arbeide målrettet og

aktivt mot nye markedet som havvind og CCS. NORWEP er et godt eksempel på et fungerende sektorvist eksportkontor.

Kapitaltilgang

Tilgangen på kapital er utfordrende for industribedriftene. Private investorer og Oslo Børs har vært en god kilde for å reise fremmed- og egenkapital til norske bedrifter ved utstedelse av obligasjonslån, nyemisjoner og kapitalutvidelser. Mange av industribedriftene i Norge har et spredt eierskap via Oslo Børs og mange er familiebedrifter. Investeringene i industrivirksomhet har typisk en langsiktig horisont og krever eierskap med kunnskap og nærhet til bedriften. Økt beskatning av norske private eiere har gjort at det har vært mer krevende å skaffe kapital til nye investeringer. Norsk Industri mener at norske private eiere ikke må skattlegges annerledes enn utenlandske eiere av norske bedrifter. Formueskatten på arbeidene kapital må derfor fjernes. Det kan også være nyttig å se på de tidligere avskrivningsreglene for å styrke kapitalsituasjonen til industribedriftene og øke muligheten til å bygge opp kapital til større investeringer. Dette er et skattenøytralt virkemiddel.

Målrattede ordninger som for eksempel grønn industrifinansiering, gjør at norske industribedrifter kan fortsette å bidra til å skape arbeidsplasser, verdier og velferd for Norge. Det bidrar til at industrien kan gjennomføre utslippsreduksjoner og reduserer sårbarheter i verdikjeder som er sentrale for det grønne skiftet. Videre er det viktig at Eksfin fortsetter å være et fremoverlent og dynamisk virkemiddel som tilpasser seg en raskt omskiftelig verden og henger med på utviklingen i Europa.

Det siste tiåret har norske verft møtt økende konkurranse i sektorer der norske verft tradisjonelt har stått stekt og land som Tyrkia og Spania med flere har tatt en sterkere posisjon. I flere av disse landene er det laget spesialordninger som bedrer konkurransekraften til lokale verft. Det beste eksemplet på dette er den spanske tax-lease ordningen. Hvor mye denne ordningen utgjør i kontraktsverdi er vanskelig å si eksakt, men ulike estimater tilsier at den kan utgjøre så mye som 18% på prisen på et nybygg. Norsk Industri er opptatt av at norske verft har like konkurransevilkår som våre konkurrenter og mener dette bør være et tema i en kommende industrimelding. Videre mener Norsk Industri at det bør gjøres forbedringer i finansieringsordningene som i dag finnes. Vi ser i dag at mange verft opplever utfordringer med å finansiere nybygg i serier, eller flere nybygg samtidig, på grunn av den store kapitalbindingen i hvert nybygg og kravet om forskuddsgarantier. Norsk Industri mener dette er en stor utfordring når det kommer til å vinne kontrakter, men også reduserer muligheten for standardisering. Norsk Industri mener derfor at en industrimelding må inneholde en helhetlig gjennomgang av rammevilkårene til verftene, sammenlignet med våre viktigste konkurrenter, samt finansieringsordningene som finnes for verft, og forslag til forbedringer på disse.

Offentlige anskaffelser

Offentlige anskaffelser som virkemiddel der det er (midlertidig) mangel på (grønt) marked

Offentlig sektor kjøper inn varer og tjenester for rundt 750 mrd. kr. i året. Krav fra offentlige innkjøpere er derfor et svært godt virkemiddel for å nå klima- og

miljøpolitiske målsetninger. Men, muligheten til å vektlegge miljø og innovasjon ved innkjøp utnyttes ikke godt nok i dag. Norsk Industris erfaring er at pris på innkjøpstidspunktet vektlegges for høyt, på bekostning av elementer som kvalitet, innovasjon, miljø, HMS og bruk lærlinger. Regelverket for offentlige innkjøp ble endret fra 1. januar 2024, slik at miljø, når det er et tildelingskriterium i offentlige innkjøpsprosesser, alltid skal vektlegges med minst 30 prosent. Norsk Industri har vært en pådriver for et slikt krav. Det er viktig at innkjøpsreglene også brukes som et verktøy for å fremme en sirkulær økonomi. For eksempel kan offentlige innkjøpere etterspørre dokumentasjon på bruk av resirkulerte råvarer, der dette er relevant, og klimadokumentasjon. Det pågår for tiden et viktig arbeid i regi av DFØ i dialog med industrien for å utarbeide veiledere for hvordan vekting av miljø kan gjøres i praksis for ulike offentlige anskaffelser, typisk innen energiområdet.

EUs regelverk om offentlige anskaffelser gjelder i Norge via EØS-avtalen. Den nye Europakommisjonen vil legge frem forslag om å endre direktivet for offentlige anskaffelser i EØS. Det er viktig for norsk industri at myndighetene følger denne prosessen tett.

Forsvaret har trappet opp sine investeringer siden Russlands annektering av Krim i 2014. Og det forventes ytterligere opptrappinger i Norge og hos våre allierte i NATO og partnere i årene fremover. Dette vil være investeringer som ikke er en del av regelverket i EØS-avtalen der NATO-landene kan inngå allianser og samarbeid om nye militære satsninger. Dette kan være av en stor verdi for norske bedrifter, og det er viktig med et løpende samarbeid mellom myndigheter og industri i årene fremover, slik det er gjort ved innkjøp av F35 jagerfly, nye kystvaktskip, P8 overvåkningsfly og nye ubåter.

Verftene en avgjørende del av vår maritime beredskap i både fredstid og i eventuelle krisesituasjoner. Norge har en av verdens lengste kystlinjer og havområder og er avhengig av å kunne både bygge og vedlikeholde egne skip, militære som sivile, om vi effektivt skal kunne hevde suverenitet i fredstid og være fullt operative i krisesituasjoner. I langtidsplanen for forsvaret er det langt opp til en omfattende fornyelse av sjøforsvarets flåte. Dette vil være offentlige anskaffelser som ikke faller inn under begrensningene i EØS-avtalen og Norsk Industri mener det er viktig at dette handlingsrommet brukes til å bygge norsk kompetanse og industri gjennom bruk av at norske verft og utstyrsleverandører brukes der det er mulig.

Samferdsel

2/3 av eksportvolumet fra industri- og bergverksbedriftene fraktes på sjø, og svært mange industribedrifter har egne kaier og havneanlegg. Veitransport er nest størst for industriens varer, både på salg og innkjøp av produkter. For godstransport har jernbane for flytrafikk relativt lite volum, men for transport av varer med høy pris, blant annet som medisiner og laks til eksportmarkeder i Asia, kritiske reservedeler og innsatsvarer fra skogbruket betyr flyfrakt og jernbane mye for enkeltbedrifter.

En av forutsetningene for å fase inn oljepenger i norsk økonomi fra 2001 gjennom handlingsregelen var en større satsning på samferdsel. Etter nærmere 25 år har den økte satsningen gitt resultater på alle samferdselssektorer, selv om utvikling av jernbanen henger etter planene som er lagt i Nasjonal transportplan.

Flyplassene og noen av havnene er oppgradert og utvidet, slik at de står klare til å delta i det grønne skiftet. For både skip og fly er tilgang på drivstoff med lavt CO₂-avtrykk den store utfordringen i årene fremover.

Hovedveiene i Norge er utbygget med forsert tempo siden 2001 og dette har gitt store tidsbesparelser for transport til og fra industribedriftene. Særlig for eksport av varer som bruker E6 og E18 har det vært store kutt i transporttid fra industribedriftene til Svinesund. Sammen med andre utbedringer av riksveier og fylkesveier har transporttiden for noen bedrifter blitt redusert med 15-20%. Kostnadmessig er reduksjonen ikke like stor, da noen av prosjektene fortsatt har bompenger. Men etter at perioden med bompenger er avsluttet vil kostnadsbesparelsen være 15-20%.

For industri- og bergverksbedriftene er det viktig at utbedring og oppgradering av riksveinettet forsetter, og at fylkene sørger for at fylkesveiene etter hvert blir fullgode. Dette reduserer ulykker på veiene, reduserer kjøretid og transportkostnader for bedriftene.

Kraft

Kraft og nett er bunnplanken for videre satsing i industrien. Kraft er selve nerven for å opprettholde industrisamfunn og verdiskaping rundt i hele landet. Tilgang til fornybar kraft til rimelige betingelser har vært en konkurransefordel for industrien i mer enn hundre år. Det må den også være fremover, og det er avgjørende at det gjøres grep i kraftsystemet som muliggjør klimamål og investeringer i industrien. Grunnleggende forutsetninger inkluderer derfor at nett og ny fornybar energiproduksjon prioriteres til eksisterende industri med konkrete klimatiltak og forutsigbarhet for industrien.

Målet må være at Norge skal ha en konkurransedyktig industri som produserer varer og produkter med lave utslipp. Det er ingen motsetning mellom å nå klimamålene og økt industriell aktivitet i lavutslippssamfunnet. Da må det bygges på Norges komparative fortrinn, som tilgang på fornybar kraft til konkurransedyktige betingelser, og videreutvikling av den kompetansen vi allerede har. Vi må unngå at høye og volatile kraftpriser i Europa i for stor grad utfordrer vårt konkurransefortrinn med lave og stabile energipriser. Lave investeringer i ny kraftproduksjon og treg kapasitetsøkning i nettet, utfordrer industriens konkurransekraft og tempoet i klimagassreduksjonene.

Norsk Industri mener at vi må ha et vesentlig nasjonalt kraftoverskudd for å ha kontroll over strømpris og stabil drift av kraftsystemet. Kraftsystemet må vedlikeholdes og utvikles, driftsmønsteret for regulerbar vannkraft blir tøffere hyppigere opp- og nedkjøringer og tilhørende belastning. Kraftsektoren er tjent med å ha industri som er forutsigbare og store forbrukere av strøm. Langsiktige kontrakter gir også forutsigbarhet for kraftselskapenes inntjening. Et stadig mer volatil europeisk kraftmarked, med sterke svingninger i prisene er heller ikke til gunst for norske kraftprodusenter.

Det er gjort og kommer store, nye investeringer i industrien, men usikkerhet og risiko knyttet til strømpriser og nettilgang er krevende. Infrastrukturen begrenser investerings-mulighetene. Vi risikerer å miste investeringer og ny industrisatsing i

Norge. Energikommisjonen konkluderte med at vi skal ha mer av alt raskere. Dette gjelder også nettutviklingen. Vi kan ikke ha det slik at det er nettselskapene som i realiteten er den viktigste industriaktøren.

Fastpriskontrakter

Norsk Industri støtter regjeringens arbeid med å videreutvikle markedet for fastprisavtaler for strøm. På samme som for valuta, gir dette bedriftene anledning til å sikre seg mot risiko de ikke har kontroll over. Vi viser til høringsinnspillet fra NHO til regjeringen om dette.

Karbonlekkasje og CBAM

EU har som eneste større region i verden innført handel med klimakvoter som et viktig virkemiddel for å få ned utslippene av klimagasser. Industribedriftene i Norge betaler for sine utslipp i henhold til EUs regelverk. Norsk prosessindustri produserer sine produkter med et svært lite utslipp av klimagasser, da de bruker ren vannkraft som energikilde. Norske bedrifter foredler viktige mineraler til klimavennlige produkter, som alle sektorer i samfunnet trenger for å redusere sine utslipp.

Prisen vi betaler i Norge for bruk av vår rene vannkraft er sterkt påvirket av den pris som for eksempel et kull- eller gasskraftverk i Tyskland, setter i kraftmarkedet. Det skjer fordi utenlandske kraftpriser smitter inn i Norge via kraftutveksling, og fordi at kull- eller gasskraftverket må kjøpe kvoter for sine utslipp. Kostnaden for disse utslippene veltes direkte over på den generelle kraftprisen. Dette slår også inn i Norge gjennom et felles kraftmarked. Det er denne påvirkningen av prisen på ren norsk vannkraft som det gis delvis refusjon for. Norge har en betydelig prosessindustri takket være vannkraften. CO₂-priskompensasjonsordningens formål er å motvirke karbonlekkasje, ved å redusere konkurranseulempen globalt konkurranseutsatt industri har som følger av at europeiske CO₂-priser påvirker prisen på fornybar kraft i Norge. Dette formålet ligger til grunn for enigheten mellom Klima- og miljødepartementet i mars. 40% av kompensasjonen bedriftene får utbetalt skal benyttes på tiltak som bidrar til utslippsreduksjoner og/eller energieffektivisering. At vi nå har fått på plass en forutsigbar ordning med regjeringen fram til 2030 er bra for norsk verdiskaping og klimaet. Den nye ordningen for CO₂-priskompensasjon er ikke et klimatiltak. Det vil fortsatt være behov rammebetingelser som tilgang på kraft og nett til konkurransedyktige priser, differansekontrakter, forbedringer i punktutslippsprogrammet, utrulling av karbonfangstprosjekter, osv.

EU har vedtatt en karbongrensejusteringsmekanisme (CBAM) for å forhindre karbonlekkasje. CBAM er en CO₂-avgift på import av utvalgte produkter innenfor seks sektorer (elektrisitet, hydrogen, aluminium, stål, sement og kunstgjødsel) som er ment å tilsvare det europeiske produsenter betaler i CO₂-kostnader for å produsere en tilsvarende vare. Tredjelandsp produsenter som har betalt CO₂-kostander tilsvarende det man betaler i Europa vil ikke ilegges CBAM. CBAM skal på sikt erstatte frikvoter under ETS CBAM vil være en viktig og integrert del av EUs klimavotesystem ETS når den implementeres for fullt i 2026. Norsk deltagelse i ETS kan bli svært krevende uten samtidig deltagelse i CBAM. ETS er en helt sentral del av Norges klimasamarbeid med EU.

CBAM slik ordningen er utformet i dag har stort forbedringspotensial. Norske myndigheters og industris muligheter til å bidra til å endre dagens CBAM-regelverk er mindre hvis CBAM ikke innføres i Norge. Slik kan det sikres at det blir et effektivt middel mot karbonlekkasje og samtidig ivaretar europeisk industris konkurransevne.

Tiltak for avkarbonisering

Skal vi rekke å nå klimamålene våre og være i forkant må vi forsere teknologien utover det som blir gitt av signaler gjennom kvotemarkedet og gjennom avgifter. Risikoavlastning og direkte støtte fra staten er viktig i den store omstillingen samfunnet skal gjennom.

Norge er med i det europeiske kvotehandelsystemet EU ETS. Fra nyttår er det utvidet. I EU har de vedtatt å øremerke inntektene og legge det i et fond som skal brukes til å finansiere ny teknologi og klimatiltak. Det er bra at Norge er en del av dette, men i land etter land får de på plass målrettede tilleggsordninger for å sette fart på omstillingen. Norge må følge med på dette og bruke en langt større andel av direkte og indirekte inntekter fra ETS og fra de norske CO₂-avgiftene til direkte klima- og miljøtiltak. Inntektene kan ikke bare gå rett i statskassa. Det er for lite forutsigbart.

Norsk Industri har lenge jobbet for realisering av en helhetlig verdikjede for CO₂-håndtering. Eksisterende ordninger løser bare markedssvikten delvis og en helhetlig virkemiddelpakke er nødvendig. Det inkluderer å sørge for at EUs virkemidler treffer behovene og at nasjonale virkemidler samspiller med og utfyller disse. Europakommisjonen har varslet at den vil legge frem et forslag til regulatorisk rammeverk for karbonhåndtering. Det er viktig at norske myndigheter er aktive i utviklingen av dette rammeverket.

Vi trenger en nasjonal strategi for CO₂-håndtering. Den må inkludere støtte til både investeringer og drift. Kostnadene må ned – og fortsatt satsing på forskning, utvikling, demonstrasjon og piloter er også viktig. Det tar tid fra et prosjekt går i gang til det er klart. Det er derfor ikke et alternativ å vente til all infrastruktur – for transport og lager – og reguleringer for dette er på plass. Videre må det være et marked for nullutslippsprodukter/markedet må verdsette denne typer produkter. Bedriftene må gjøre sitt, men strategisk bruk av offentlige anskaffelser er også svært viktig for å bygge opp under markedene.

Norge vil dra stor nytte av en rask utrulling nå, fordi verdikjeden og infrastrukturen er umoden. Det er ikke et alternativ å vente til all infrastruktur er på plass. Raske utslippskutt er positivt for å nå Norges klimamål, det er et bidrag til raskere reduksjon i globale klimagassutslipp og ikke minst vil tidlig utrulling kunne styrke norske virksomheter i hele verdikjeden, både fangst- leverandører og lageraktører og at tjenester knyttet til CO₂-håndtering blir et norsk eksportprodukt. Det er behov karbondifferansekontrakter eller en form for auksjonsmodell for utrulling av karbonfangst som gir forutsigbarhet for industriens investeringsbeslutninger.

For å få en fungerende verdikjede, er det både riktig og viktig å rette oppmerksomhet mot store europeiske utslippspunkt. Samtidig må en sikre at dette også blir et satsingsområde for norsk industri. Med mange små punktutslipp, spredt over store

avstander, er tilgang på infrastruktur en vesentlig barriere. Vi har stor forståelse for behovet lageraktørene har for forutsigbarhet i lagervolumer. Samtidig er må vi sikre norske aktører tilgang til denne infrastrukturen for å redusere norske utslipp og sikre industriens konkurransekraft i den grønne omstillingen.

Svært mange industribedrifter deltar i det offentlig-private samarbeidet Grønt Skipsfartsprogram. Samarbeidet har gitt mange nye produkter med lavere klimagassutslipp for rederier og andre brukere med god støtte fra virkemiddelapparatet. Nye produkter og løsninger med lavt karbonutslipp eksporteres til store deler av verden. Mange industribedrifter ønsker seg tilsvarende kraftfulle program for å redusere karbonavtrykket på landtransport og flytransport. Norske bedrifter kan, som de har gjort med skip, levere produkter til landtransport (tog, lastebiler og personbiler) og til luftfarten.

Nye verdikjeder og energibærere

Hydrogen: det er spennende handlingsrom med lagring av energi i kombinasjon med vannkraft og hydrogenproduksjon til industri.

For eksempel pågår det testing i Hardanger Hydrogen Hub. Dette er en videreutvikling av Ineos Tyssedals prosjekt og skal se på å erstatte kull med hydrogen og lagringsteknologi under vann.

Yara sitt nye fornybare hydrogenanlegg på Herøya i Porsgrunn er det største av sitt slag som er i drift i Europa. Hydrogenet fremstilles med fornybar energi og elektrolyse av vann, og erstatter dermed naturgass som råstoff, noe som gjør at Yara årlig kan kutte 41 000 tonn CO₂. Hydrogen brukes til å produsere ammoniakk, som igjen brukes til å produsere gjødsel og kan også brukes som skipsdrivstoff. Ammoniakk er også en effektiv energi- og hydrogenbærer.

Havvind: Havvindutbyggingen vil bli en gamechanger. Men vi må innrette oss klokt ved at infrastrukturen for havvind lages slik at vi sikrer overskudd i den nasjonale kraftbalansen. For at kraften framover skal forbli en konkurransefordel for Norge må vi må ha et solid kraftoverskudd så prissemitten fra Europa blir redusert. Havvind kan bidra med viktig arbeid og teknologiutvikling for leverandørindustrien og utbyggere, vil gi betydelige mengder ny fornybar kraft, kan bidra til å øke verdien av vannkraft og kraft fra havvind vil være viktig for sentralnettet.

Nye drivstoff: De siste årene er det investert og åpnet flere industrielle biogassanlegg i Norge, og det er igangsatt utbygging av ytterligere anlegg. Utfordringer knyttet til teknologi er løst og nye verdikjeder er bygget. Flere steder i landet arbeides det med piloter for å bruke innsatsvarer fra skogen som ikke går til trevare- eller treforedlingsbedriftene til å lage biodrivstoff. Hvis pilotene lykkes, vil det kunne investeres i nye fabrikker for å lage drivstoff uten karbonavtrykk. Flere industribedrifter arbeider med å bygge ut fabrikker som lager e-fuel med lavt karbonavtrykk. Innsatsvarer er elektrisk kraft, hydrogen, plastavfall eller annet avfall. Hvis bedriftene lykkes vil det kunne skapes ny industri som kan levere drivstoff til skip, fly eller landtransport.

Sirkulære verdikjeder

Det kan være knyttet stor markedsrisiko til oppbygging av prosjekter innen sirkulær økonomi og realisering av sirkulære verdikjeder. Førstegangsinvesteringer i ny teknologi har ofte høye bedriftsøkonomiske kostnader og krever lange utviklingsløp. Vi opplever at Innovasjon Norge, Forskningsrådet og Siva over tid har styrket innsatsen innen sirkulær økonomi. Men, det mangler gode næringsrettede virkemidler for sirkulær økonomi i investerings-/ markedsintroduksjonsfasen.

Norsk Industri mener at sirkulær økonomi må få langt større plass i det næringsrettede virkemiddelapparatet. Støtten må være mer langsiktig og bevilges i et 4-8 års perspektiv og ikke 3-4 år slik det normalt er i dag. Virkemiddelapparatet bør kunne finansiere en større andel av bedriftenes FoU-prosjekter der formålet er kommersialisering av produkter og teknologiprosesser. Det må etableres ordninger som kan ta flere teknologiutviklingsprosjekter videre til piloteringsfasen. Vi viser til Norsk Industri og Prosess 21s notat om sirkulær økonomi i det næringsrettede virkemiddelapparatet. Videre mener Norsk Industri at sirkulær økonomi bør vektlegges sterkere i Klima- og miljødepartementets avtale med Enova om forvaltning av midler fra Klima- og energifondet. Denne styringsavtalen skal nå fornyes i løpet av året.

Innføringen av EUS Green Deal gjelder også for Norge. Vi har tidligere nevnt hvordan dette kommer inn i det indre marked og denne store pakken av nye lovreguleringer har stor betydning for norske industribedrifter og hele norsk næringsliv. Forordningene fra EU vil komme ordrett inn i norsk rett, mens direktivene kan også Norge tilpasse noe til norske forhold. Dette mener vi er fornuftig og skjer i nært samarbeid med industrien dette angår. Norsk Industri vil påpeke hvor viktig det er at Norge utvikler norske regler i parallell og harmonisert med EU. Hvis ikke vil dette bli en konkurranseulempe for norske bedrifter. Et eksempel hvor vi allerede er bekymret gjelder produsentansvarsordninger for tekstil, klær og sko, hvor det før EUs krav er laget er gjort en utredning av en norsk ordning. Vi ber regjeringen avvende EUs krav før en slik ordning utformes sammen med industrien og næringslivet.

OM NORSK INDUSTRI

Norsk Industri representerer 3 148 industribedrifter i hele landet. Våre medlemmer er i følgende bransjer: Aluminium, bergindustri, design og ferdigvare, elektro og energi, gjenvinning, grafisk bransje, havbrukleverandører, kjemisk industri, kraftforedlende industri, landbasert petroleum, leverandørindustri til olje og gass, maling og lakk, maritim industri, plastindustri, teknobedriftene, tekoindustri, treforedling og vaskeri og renseri.

Norsk Industri er den største landsforeningen i Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO).

www.norskindustri.no